

Posudek oponenta bakalářské práce Tomáše Bandžucha „Boj o Slovensko: Separatistické státní útvary na Slovensku 1918-1919“. Praha, FF UK, s. 58.

Tomáš Bandžuch, jak sám v úvodu své práce konstatuje, si zvolil bakalářské téma práce, které v dosavadním výzkumu české a slovenské historiografie stojí na okraji zájmu. Téma, s ohledem na proces konstituování nových nástupnických států v postrakousko-uherském prostoru, však takřka modelově zachycuje dobově zajímavý a komplikovaný proces mezinárodního a vnitropolitického konstituování nového státu (ČSR), reflektuje vývoj vztahu národnostních skupin k nově vznikajícímu státu (Spišští Němci) a dále významně odráží dobové mezinárodní vztahy v postrakousko-uherském prostoru, zejména turbulence v československo-maďarských vztazích. Zvolené téma zároveň poskytuje možnost sledovat obecné postupy pro tehdy, v mnoha ohledech přeceňované, právo na sebeurčení mezi příslušníky lokálních (regionálních) etnických skupin (*Nezávislá spišská republika* - Spišští Němci), dále nám umožňuje sledovat pokusy možného rozšíření politické ideologie na další území (*Slovenská republika rad* a její vazba na *Maďarskou republiku rad*), respektive o důsledky posledních pokusů maďarských politických špiček v období 1918-1920 (bez ohledu k jejich politicko-ideologické orientaci) ve směru udržení si politického vlivu na území Horní země – po roce 1918 odpovídající území Slovenska, které se stalo v důsledku secese Rakouska-Uherska a zejména v důsledku zahraniční akce součástí nového československého státu.

Ačkoliv téma práce, jak zdůrazňuje sám autor, nebylo a aktuálně ani není v zorném úhlu pozornosti českých a slovenských historiků, vyjímaje starší práce M. Hronského a D. Tomáška a prací regionálních historiků, mezi nimi zejména prešovského historika Ladislava Tajtáka, tak autor prostudoval v přiměřeném rozsahu relevantní literaturu českou a slovenskou. Přínosem je, že autor věnoval pozornost výsledkům výzkumu maďarské historiografie, ačkoliv s ohledem na velice úzkou propojenost s problematikou vývoje československo-maďarských vztahů ve sledovaném období, by bylo vhodné v této oblasti konfrontovat výsledky výzkumu i s poměrně novou maďarskou odbornou literaturou (např. ve slovenském překladu dostupnou prací Ignáce Romsicse: *Trianonská mierová zmluva. Kalligram, Bratislava 2006*), která umožňuje komparaci s výsledky dosavadního českého (E. Irmanová) a slovenského výzkumu (M. Hronský, L. Deák, M. Micheľa) na tomto poli. S ohledem na heuristickou základnu práce je škoda, že autor při přípravě práce neprohloubil svůj výzkum o studium archivního materiálu, stejně jako nevyužil možnosti výzkumu dobového tisku, zejména českého tisku, ze kterého by bylo zřetelné, jak na tyto

„separatistické“ pokusy reagovala československá vláda a veřejnost. Lze však předpokládat, že autor tuto oblast výzkumu prohloubí při případném rozšíření práce v magisterském stupni studia v rámci své diplomové práce.

Vnitřní členění práce je rozvrženo do tří kapitol (a každá z nich je dále členěna významově a chronologicky v navazující celky, které prezentují procesy související s prehistorií (motivací), konstituováním a zánikem (důsledky zániku) tří pokusů o výstavbu autonomních útvarů na území Slovenska v období let 1918-1919 (I. *Nezávislá spišská republika*, s.7-14, II. *Slovenská lidová republika*, s. 15-27, III. *Slovenská republika rad*, s. 28-53). Podle rozsahu jednotlivých kapitol je zřejmé, který ze zkoumaných „autonomních útvarů“ měl relativně nejvyšší příležitost k „přežití“. Nejvíce prostoru autor věnuje Slovenské republice rad spojené s činností A. Janouška, což přirozeně souvisí s úzkou propojeností na vnitropolitický vývoj v Maďarsku po instalaci režimu Bély Kúna. V případě *Nezávislé spišské republiky* lze konstatovat, že se jednalo o lokální pokus, „svezení se“ na vlně sebeurčovacího práva, které však postrádalo relevantní politickou, mezinárodní podporu a lze tedy na tento pokus pohlížet jako na méně významný ekvivalent úsilí německé menšiny na českém území.

Úsilí národnostních skupin ve směru prosazení sebeurčovacího práva bylo podporováno ryze účelovou politikou maďarských vlád (vláda M. Károlyiho, D. Berinkeye, B. Kúna), tedy v celém období od října 1918 do srpna 1919. Klíčové pro toto období, jak správně uvádí autor práce, byly zejména aktivity ministra pro národnosti v Károlyiho vládě Oszkára Jásziho, které však kontinuálně pokračovaly i po odchodu tohoto ministra do emigrace (Vídeň, Praha). Maďarské vlády ve sledovaném období, bez výjimky, účelově využívaly na periferii stojících představitelů nemaďarských národností (Dvorčák, Jehlička), které byly ochotny, za cenu příslibu poskytnutí širších autonomních práv nemaďarským národnostem (Rusinům, Slovákům, Němcům), podporovat hlavní maďarský cíl: udržení územní integrity Uher, kterou, i s odkazem na podporu zástupců nemaďarských národností, předpokládali zástupci Maďarů prosazovat v okamžiku pozvání na mírovou konferenci. Autor práce tento proces v práci dostatečně prezentuje a zároveň na pozadí popisu konstituování a fungování „separatistických státních útvarů“ odkrývá ty aktivity, kterými tento desintegrační kurz (ve vztahu k novým nástupnickým útvarům) maďarských vlád podporovali představitelé promaďarsky orientovaných zástupců Spišských Němců, Slováků, ale například i Rusinů.


V důsledku vnitropolitických turbulencí v Maďarsku v letech 1918-1920 (Astrová revoluce, Maďarská republika rad, Kontrarevoluce, nástup koncentračního kabinetu K. Huszára) však z hlediska vnitropolitického, ale zejména z hlediska mezinárodní akceptace maďarských aktivit vůči sousedním státům (ČSR, Rumunsko), byly tyto pokusy, např.

vypracování paragrafovaného znění návrhu rusínské autonomie, dále slovenské autonomie (více k této problematice např. Loránt Tilkovszky), stejně jako pokus o vývoz „bolševické revoluce“ maďarskou Rudou armádou na území Československa v podobě Janouškovy „Slovenské republiky rad“ v Prešově, odsouzeny k neúspěchu. Autor práce, podrobně dokumentuje vývoj vztahu tohoto „státního útvaru“ a jeho bezprostřední závislost na vývoji režimu Bély Kúna, který, stejně jako předcházející maďarské vlády stál do května 1919 na pozici zachování územní integrity Uher. S měnící se mezinárodněpolitickou a vojenskou situací v průběhu června/července se reálná podpora ze strany Kúnova režimu minimalizovala.

Bakalářskou práci Tomáše Bandžucha hodnotím z hlediska volby i zpracování tématu za velice přínosnou a podnětnou, zejména oceňuji práci z důvodu stále opomíjeného náhledu do regionálních dějin v období, které bylo zcela klíčové pro postupnou stabilizaci československého státu, ale které v sobě postupně absorbovalo i momenty, které, ať již pozitivně, nebo negativně, pokládaly základy vztahu dvou nově se konstitujících států – ČSR a Maďarska.

V případě, že se bakalářská práce stane základem práce diplomové, bylo by vhodné náležitě rozšířit heuristickou základnu a zahájit archivní výzkum ve slovenských a českých archivech, případně se pokusit zpracovat základní maďarskou odbornou literaturu, která je v této oblasti značně rozsáhlá. Bakalářskou práci Tomáše Bandžucha plně doporučuji k obhajobě a hodnotím jako výbornou.

V Praze 12. června 2008



Mgr. Robert Pejša